

Olsztyn, 8 marca 2022 r.

WOPN.611.3.2022.KP

Szanowny Pan
Andrzej Nowak
Dyrektor Regionalnej Dyrekcji Lasów
Państwowych w Białymstoku

Działając na podstawie art. 53, w związku z art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz. U. z 2021 r., poz. 2373 z późn. zm.), po rozpatrzeniu wniosku Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku znak: ZS.6003.16.2021 z 16 lutego 2022 r.

uzgadniam

zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko dla projektu planu urządzenia lasu dla **Nadleśnictwa Czerwony Dwór**, który obowiązywać będzie od 1.01.2024 r. do 31.12.2033 r., z następującymi uwagami:

1. Prognoza powinna wskazywać w jaki sposób należy postępować z zaplanowanymi pracami w sytuacji gdy gatunki wymagające ustalenia stref ochrony na podstawie § 1 pkt 1 lit. d, § 5 i § 10 pkt 3 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2016 r., poz. 2183 z późn. zm.) zmieniają miejsca rozrodu lub zasiedlają nowe miejsca. Założenie gniazda w nowym miejscu powoduje, że może ono znajdować się blisko granicy stref ochrony całorocznej lub w miejscu, gdzie nie wyznaczono stref ochrony.
2. Zdaniem tut. organu w przypadku stanowisk gatunków ptaków, dla których nie ustanowiono stref ochronnych nie należy wykonywać cięć rębnych oraz trzebieży późnych w odległości:
 - 1) 200 m od miejsc rozrodu bielika, rybołowa, bociana czarnego i puchacza;
 - 2) 100 m od miejsc rozrodu orlika krzykliwego, kani czarnej i kani rudej;
 - 3) 50 m od miejsc rozrodu włośчатки i sóweczki.
3. Jednocześnie dla stanowisk wskazanych w pkt 1 i 2 nie należy wykonywać prac związanych z wycinką drzew w odległości 500 m od miejsc rozrodu gatunków wymagających ustalenia stref ochrony w okresie ochronnym właściwym dla danego gatunku wskazanym w załączniku nr 4 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 16 grudnia 2016 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt – do czasu wyznaczenia tych stref.
4. W związku z powyższym, tutejszy organ wnosi o wprowadzenie do programu ochrony przyrody i prognozy zapisów zapobiegających naruszeniu zakazów, o których mowa w art. 52 ust. 1 pkt 1–3, 7, 8, 12 i 13 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2021 r., poz. 1098) w brzmieniu:

- W przypadku stwierdzenia gniazdowania gatunków wymagających ustalenia stref ochrony, natychmiast zaprzestać prac gospodarczych i podjąć odpowiednią procedurę zgłoszenia stanowiska do RDOS.

Powyższe zapisy są już wprowadzane do PUL tworzonych w Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Gdańsku, np. na str. 178 prognozy oddziaływania na środowisko do PUL Nadleśnictwa Elbląg na lata 2017-2026.

5. Ewentualne prace związane z wycinką drzew w strefach ochrony okresowej (po terminie ochrony okresowej) powinny być opiniowane przez tutejszy organ zgodnie z pismem Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska znak: GDOŚ/DOPozgiz-4200/III-546/4301/10/as z 8 grudnia 2010 r.
6. Proponuje się rozkładanie w czasie wykonania rębni w strefach ochrony okresowej gatunków chronionych tak, by w danym okresie poza lęgowym była prowadzona rębnia w jednym, ewentualnie w dwóch mniejszych powierzchniowo pododdziałach leśnych. Pozwoli to na stopniowe wprowadzanie zmian w siedlisku danego gatunku. Nie należy prowadzić prac rębnych z różnych kierunków wokół gniazda.
7. Zaleca się dokonanie analizy wpływu planowanych zadań gospodarczych (rębni, i zabiegów pielęgnacyjnych) na siedliska, miejsca gniazdowania i występowanie gatunków wymagających wyznaczenia stref ochrony oraz gatunków budujących duże i łatwe do zlokalizowania gniazda.
8. Dane wrażliwe, w szczególności takie jak lokalizacja znanych gniazd dużych ptaków drapieżnych, nie powinny być upubliczniane w prognozie, która będzie przedkładana w trakcie prowadzonych konsultacji, zapewniających udział społeczeństwa w postępowaniu.
9. Zaleca się wykonanie analizy wpływu cięć rębnych na sąsiadujące ekosystemy (np. na torfowiska, rzeki). W ich bezpośrednim sąsiedztwie powinno unikać się przeprowadzania rębni zupełnych. Należałoby również rozważyć możliwość utworzenia stref ekotonowych wokół ww. ekosystemów o szerokości ok. 30 m.
10. W przypadku stwierdzenia rzadko występujących, światłolubnych gatunków chronionych roślin należy zaniechać wprowadzania podszytów. Pozyskanie użytków przedrębnych i rębnych na powierzchniach gdzie występują ww. gatunki powinno odbywać się zimą przy zalegającej pokrywie śnieżnej.
11. W odniesieniu do obszarów Natura 2000 położonych w granicach Nadleśnictwa Czerwony Dwór (Puszcza Borecka PLB280006, Ostoja Borecka PLH280016, Lasy Skaliskie PLB280011, Niecka Skaliska PLH280049) zaleca się dokonanie analizy wpływu planowanych zadań gospodarczych (rębni, trzebieży, odnowień i zalesień) na siedliska, miejsca gniazdowania i występowanie gatunków, stanowiących przedmioty ochrony ww. obszarów wymienionych w standardowych formularzach danych. W związku z powyższym podkreślam, że do zaopiniowania PUL niezbędny jest szczegółowy opis oraz merytoryczne uzasadnienie w jaki sposób zapisy PUL wpłyną na przedmioty ochrony obszarów Natura 2000. Powyższe analizy i oceny (w formie opisowej) powinny odnosić się do poszczególnych przedmiotów ochrony obszarów Natura 2000 lub grup gatunków o podobnych wymaganiach środowiskowych.

Jednocześnie pragnę zauważyć, iż na terenie Nadleśnictwa Czerwony Dwór utworzonych jest w sumie 21 stref ochrony porostów (granicznika płucnika *Lobaria pulmonaria* oraz puchlinki ząbkowatej *Thelotrema lepadinum*).

Na terenie przyległego Nadleśnictwa Borki, położonego również w kompleksie Puszczy Boreckiej stwierdzono dodatkowo również inne rzadkie i chronione gatunki mchów i porostów tj.:

- a) *Dicranum viride*, obręb Borki wydz.: 42b, 20Bb, 9b, 158b, 9c, 138c, 9d, 130p; obręb Przerwanki wydz.: 170a, 168f, 170g;
- b) *Zygodon rupestris*, obręb Borki wydz.: 125a, 139a, 141a, 42b, 107b, 37b, 9b, 138b, 10c, 9c, 107d, 170g, 123k; obręb Przerwanki wydz.: 170g;
- c) *Antitrichia curtipendula*, obręb Borki: 141a, 20Bb, 37b, 9b, 158b, 10c, 9d, 137d, 37f, 20Bh, 35k; obręb Przerwanki wydz.: 152a, 170a, 151b, 169c, 170g, 169i;
- d) *Neckera pennata*, obręb Borki wydz.: 125a, 102a, 103a, 139a, 161a, 62a, 138a, 156a, 42b, 66b, 124b, 160b, 20Bb, 9b, 138b, 158b, 159b, 125c, 39c, 9c, 137c, 138c, 107d, 20Bd, 9d, 137d, 138d, 95f, 39f, 137f, 125g, 131g, 101g, 123g, 137g, 158h, 86i, 100j, 125k, 131k, 105m, 65m; obręb Przerwanki wydz.: 135a, 137a, 138a, 152a, 169a, 170a, 138b, 151b, 153c, 168c, 172c, 136d, 168d, 170d, 135f, 137f, 168f, 171f, 170g, 144h, 169h, 169i, 170i, 123j, 139k, 150k, 123l;
- e) *Anomodon viticulosus*, obręb Borki wydz.: 125a, 103a, 156a, 124b, 158b, 125c, 39c, 138c, 138d;
- f) *Anomodon longifolius*, obręb Borki wydz.: 103a, 37b, 9c; obręb Przerwanki wydz.: 169a, 170a, 168d, 170g, 123l;
- g) *Thelotrema lepadinum*, obręb Borki wydz.: 23a, 34a, 100b, 37b, 9b, 10c, 100c, 36c, 39a, 100d, 107d, 36f, 37g, 100j; obręb Przerwanki wydz.: 167a, 169a, 170a, 151b, 166b, 169b, 166c, 168c, 136d, 166d, 167d, 168d, 169d, 135f, 137f, 171f, 170g, 167i, 169i, 170i, 167j, 170j, 139k, 150k, 167k;
- h) *Lobaria pulmonaria*, obręb Borki wydz.: 106a, 9a, 42b, 9b, 157c, 37d, 101g, 37g, 141h; obręb Przerwanki wydz.: 169a, 153c, 168c, 166d, 168d, 170g, 173g, 167i, 170i, 150k;
- i) *Cetrelia* sp., obręb Borki wydz.: 137d, 125k; obręb Przerwanki wydz.: 168c, 168f.

Gatunki wskazane powyżej określane są mianem reliktów i stosowane są jako taksony wskaźnikowe (Cieśliński S., Czyżewska K., Faliński J.B., Klama H., Mułenko W., Żarnowiec J., 1996. Relicts of the primeval (virgin) forest. Relict phenomena. W: J.B. Faliński, W. Mułenko (red.), Cryptogamous plants in the forest communities of Białowieża National Park. Phytocoenosis 8, Arch. Geobot. 6: 197-216), umożliwiające identyfikację i klasyfikację danego zbiorowiska leśnego jako układu wykazującego cechy lasu pierwotnego, w którym zachodzą procesy naturalne dla danego siedliska. Dla mszaków ww. gatunki reliktowe

klasyfikowane są w oparciu o następujące kryteria:

1. są to gatunki rodzime, wybitnie związane ze zbiorowiskami leśnymi;
2. gatunki bardzo rzadkie i wymierające w lasach młodych i gospodarczych;
3. gatunki wykazujące zagęszczenie stanowisk w lasach starych, o naturalnym charakterze;
4. gatunki nie wykazujące tendencji (lub w niewielkim stopniu) do wkraczania na siedliska antropogeniczne.

Ze względu na różną biologię poszczególnych taksonów (częstość tworzenia sporogonów, możliwość i intensywność rozmnażania wegetatywnego, możliwość zasiedlania różnych substratów) wśród gatunków reliktowych wyróżnia się gatunki bezwzględnie związane ze starymi lasami w całym swoim zasięgu (określane jako mchy puszczańskie obligatoryjne) oraz gatunki związane z nimi regionalnie (określane jako mchy puszczańskie fakultatywne). Bez względu na powyższą klasyfikację, wartość przyrodniczą takich taksonów należy traktować jako wysoką, a ich populacje jako cenne dla populacji krajowych i europejskich.

Zbiorowiska leśne stanowią dogodne siedliska dla wielu gatunków mchów epifitycznych. Mchy nakorowe wykazują różnorodną preferencję forofitów (podłoża dla epifitów), a także warunków świetlnych, wilgotnościowych i termicznych. W związku z powyższym zasiedlają one różnorodne mikrosiedliska (różne gatunki drzew, podstawę pni, pień i konary w koronie). Epifity lasów liściastych oraz mieszanych stanowią niewielką biomasę danego ekosystemu, lecz w znaczącej mierze zwiększają jego różnorodność biologiczną. Szczególnie istotnymi funkcjami mchów epifitycznych w zbiorowiskach leśnych jest wpływ na bilans wodny oraz akumulacja pierwiastków biogennych w darniach, dzięki którym znacząco wzbogacane są siedliska, w których mchy i porosty są obecne.

Dla różnorodności biologicznej mchów epifitycznych istotne znaczenie ma wielkość i wiek drzew. Drzewa duże i stare zasiedlone są przez większą liczbę gatunków epifitów, niż drzewa młodsze i mniejsze, związane z podobnymi gatunkami mchów. Drzewa stare wykazują większą powierzchnię do kolonizacji, zapewniają dłuższy czas dla powstania i rozwoju nowych populacji oraz wykazują większą różnorodność mikrosiedlisk na pniu. Wszystko to ma ogromne znaczenie dla wzrostu różnorodności biologicznej epifitów, zarówno w odniesieniu do pojedynczego forofitu, jak i całego zbiorowiska leśnego. Z tego względu, drzewa w nie gospodarowanych zbiorowiskach leśnych utrzymują znacznie bardziej zróżnicowane zespoły epifitów niż drzewa w lasach gospodarczych.

Zdolności rozprzestrzeniania się mchów epifitycznych wynikają w głównej mierze z biologii poszczególnych gatunków. Bywają one ograniczone, ze względu na dominację rozmnażania wegetatywnego (poprzez fragmentację łodyżek darni, szczytów listków lub rozmnożki wegetatywne). W związku z powyższym faktem dla wielu mchów epifitycznych fragmentacja siedlisk, ich ograniczenie i przebudowa drzewostanów, są czynnikami ograniczającymi zdolności ich dyspersji. Dotyczy to zwłaszcza stenotopowych gatunków rozmnażających się wegetatywnie. Są to taksony bardzo wrażliwe na fragmentację siedlisk oraz ich trwałość w czasie.

W celu ochrony i zachowania trwałości populacji epifitycznych reliktyw puszczańskich mchów najważniejsze znaczenie ma pozostawienie i zachowanie powierzchni leśnych o cechach lasów puszczańskich. Mikrosiedliska takie jak kora na pniach i konarach starych drzew, murszejące pnie i kłody oraz gleba leśna to główne lub jedyne miejsca występowania chronionych gatunków puszczańskich mchów. Ingerencja gospodarcza w ich siedliska prawdopodobnie przyczyni się do pogorszenia stanu ich populacji, ograniczenia możliwości

dyspersji i w konsekwencji ich zaniku.

Antitrichia curtispindula, *Dicranum viride*, *Zygodon rupestris* i *Neckera pennata*, należą do gatunków szczególnie wrażliwych na zmiany warunków siedliskowych (tzw. relikty puszczańskie) i są zagrożone zwłaszcza na skutek wyrębu starych drzew i rozczłonkowywania kompleksów leśnych (Żarnowiec, Stebel 2011). Zwłaszcza *Dicranum viride* jest obiektem troski na skalę europejską (wymieniony w załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej i Konwencji Berneńskiej). Ponadto zgodnie z ostatnią aktualizacją listy przedmiotów ochrony obszaru Natura 2000 Ostoja Borecka (aktualny SDF z 11.2019) gatunek ten stanowi przedmiot ochrony tego obszaru z oceną ogólną C.

Są to gatunki objęte ochroną ścisłą, i chociaż nie są objęte ustawowym nakazem wyznaczania stref ochronnych, to aby zabezpieczyć ich stanowiska konieczne jest wyznaczenie takich stref. Dotychczas w Polsce nie prowadzono szczegółowych badań ekologicznych, ukierunkowanych na utrzymanie i kształtowanie stanowisk tego typu gatunków, ale wg danych literaturowych, aby uniknąć efektu krawędzi i wpływu zmian siedliskowych na stanowiska tego typu epifitów konieczne jest wyznaczenie strefy buforowej o promieniu co najmniej 50-100 m wokół drzewa zasiedlonego (Roberge i in. 2011), a w przypadku grupy drzew zasiedlonych – odległość ta dotyczyłaby skrajnych forofitów. W małych kompleksach leśnych gatunki takie są nie do utrzymania w dłuższej perspektywie (Roberge i in. 2011).

Biorąc powyższe pod uwagę wnoszę o przeprowadzenia rozpoznania przyrodniczego mającego na celu stwierdzenie bądź wykluczenie obecności ww. gatunków puszczańskich w dogodnych dla nich siedliskach. W przypadku stwierdzenia ww. reliktyw puszczańskich na terenie nadleśnictwa wnoszę o przedstawienie propozycji wyłączenia planowanych zabiegów gospodarczych, które mogłyby w istotny sposób zagrozić stanowiskom omawianych gatunków (zwłaszcza w miejscach większej koncentracji ich populacji). W przypadku natomiast występowania bardziej rozproszonych stanowisk w granicach całego pododdziału wnoszę o pozostawienie bez wskazań gospodarczych całego pododdziału.

Jednocześnie zaznaczam, że zgodnie z § 8 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Środowiska z 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz. U. z 2014, poz. 1409) w stosunku do dziko występujących roślin należących do gatunków objętych ochroną ścisłą oraz częściową, z wyjątkiem gatunków oznaczonych w załącznikach nr 1 i 2 do rozporządzenia symbolem (3), zakazy umyślnego niszczenia i uszkodzania oraz niszczenia ich siedlisk, o których mowa w § 6 ust. 1 pkt 1-3, nie dotyczą wykonywania czynności związanych z prowadzeniem racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej, jeżeli technologia prac uniemożliwia przestrzeganie tych zakazów. Spośród ww. gatunków wymienionych w ppkt a-i, *Antitrichia curtispindula* oznaczona jest w ww. rozporządzeniu symbolem 3.

12. Zaleca się utrzymywać istniejące, znane miejsca hibernacji (zimowiska m.in. w piwnicach przydomowych lub ich pozostałościach) i rozrodu (skrzynki rozrodcze, ambony myśliwskie, drzewa) nietoperzy stwierdzonych na terenie Nadleśnictwa Czerwony Dwór poprzez dostosowanie zakresu pozyskiwania użytków rębnych i przedrębnych do biologii danych gatunków tych ssaków, w tym przede wszystkim mopka zachodniego *Barbastella barbastellus* – gatunku wskazanego w Czerwonej Księdze Gatunków Zagrożonych jako NT (gatunek bliski zagrożenia wyginięciem). W buforze jednej wysokości drzewostanu (tj. ok. 30 m) od ww. miejsc (zwłaszcza tych pochodzenia naturalnego) należy w miarę możliwości powstrzymać się

od dokonywania cięć rębnych oraz pozostawić bezwzględnie skupiska starych drzew dziuplastych oraz tych, które posiadają odstającą korę i jej głębokie spękania.

13. Planowane działania muszą być zgodne z ustanowionym planem zadań ochronnych obszarów Natura 2000 Lasy Skaliskie i Niecka Skaliska oraz projektami PZO Puszcza Borecka i Ostoja Borecka. W związku z powyższym należy przeanalizować wszystkie działania ochronne ujęte w PZO w odniesieniu do konkretnych przedmiotów ochrony.

Z up. REGIONALNEGO DYREKTORA
OCHRONY ŚRODOWISKA
w Olsztynie

Aleksandra Krzysztof-Rzodkiewicz
p.o. Regionalnego Konservatora Przyrody

Otrzymują:

1. RDLP Białystok
2. Nadleśnictwo Czerwony Dwór
3. A/a